

УДК 338.242

Специфіка управління вищими навчальними закладами мистецької освіти

Фейчер О.О.

аспірант

Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв

Стаття присвячена актуальним питанням вивчення специфіки управління вищими навчальними закладами мистецької освіти. Проаналізовано та систематизовано основні відмінні риси розвитку мистецької вищої освіти на сучасному етапі розвитку економіки України. Окреслено основні компоненти алгоритму управління вищими навчальними закладами мистецької освіти.

Ключові слова: управління; вищий навчальний заклад; мистецька освіта; специфіка; управлінські дії.

Фейчер О.А. СПЕЦИФИКА УПРАВЛЕНИЯ ВЫСШИМ УЧЕБНЫМ ЗАВЕДЕНИЕМ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Статья посвящена актуальным вопросам изучения специфики управления высшими учебными заведениями художественного образования. Проанализированы и систематизированы основные отличительные черты развития художественного высшего образования на современном этапе развития экономики Украины. Определены основные компоненты алгоритма управления высшими учебными заведениями художественного образования.

Ключевые слова: управление; высшее учебное заведение; художественное образование; специфика; управленческие действия.

Feicher O.O. SPECIFIC OF HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS' MANAGEMENT OF ART EDUCATION

The article is devoted to studying the specific of higher education institutions' management of arts education. Analyzed and systematized the main distinguishing features of the artistic higher education at the present stage of Ukrainian economic development. Identified the main algorithm components of the higher educational institutions' management of art education.

Keywords: management; higher education institution; art education; specificity; management actions.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку освітня галузь України потребує модернізації, яка в свою чергу вимагає принципово нових підходів до формування особистості, забезпечення необхідних умов для її всебічного творчого розвитку, максимальної реалізації внутрішніх потенціалів у напрямі успішної самореалізації. Особливого значення за даних умов набуває динамічний розвиток мистецьких навчальних закладів, зокрема вищої освіти, які забезпечують формування світогляду особистості, естетичного смаку, характеру, емоцій, реалізується розвиток професійних умінь та навичок.

Плинні ринкові умови, у яких функціонують мистецькі вищі навчальні заклади, вимагають сучасних підходів до організації їх діяльності, забезпечення ефективного й гнучкого управління, швидкого реагування на виклики оточуючого середовища та використання наявних перспектив поступального розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження специфіки та алгоритму управління вищими навчальними закладами

знайшло широке відображення у наукових доробках як вітчизняних (Безгін О. [1], Даниленко Л. [2], Єльнікова Г. [3], Маслов В. [4], Овчарук О. [5], Падалка Г. [6], Пікельна В. [7], Рожнова Т. [8], Рожок В. [9]), так і зарубіжних науковців (Кріз Е. [10], Рентшлер Р. [10], Робертсон І. [11], Сидоров С. [12], Хагурт Г. [13]).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Дійсно останнім часом спостерігаємо підвищений інтерес науковців світової спільноти до освітньої проблематики, зокрема вдосконалення управління вищими навчальними закладами на національному, регіональному й інституціональному рівнях, підвищення якості й ефективності освітнього процесу. Однак недостатньо уваги приділяється управлінським розробкам для вищих навчальних закладів мистецької освіти, не достатньо враховується їх специфіка, не достатньо розроблено алгоритм дій управлінців суб'єктів господарювання такого типу.

Формулювання цілей статті. Метою статті є обґрунтування та поглиблення сутності спе-

цифіки мистецької освіти на сучасному етапі економічного розвитку, дослідження особливостей системи управління суб'єктами господарювання даного типу та формування чіткого алгоритму управлінських дій з підвищення ефективності функціонування вищих навчальних закладів мистецької освіти в умовах динамічних змін національної економіки.

Виклад основного матеріалу статті.

В сучасних умовах господарювання України ми маємо нагоду споглядати феномен побудови і творення новітньої самобутньої системи вищої мистецької освіти з притаманними саме їй духовними традиціями й ментальними особливостями. Як унікальний культурний феномен вона має здатність реагувати на виклики часу, кризи світової та національної економіки, які безперечно чинять вплив на мистецьку сферу. Однак, трансформація мистецької реальності потребує сучасного прогностичного бачення перспектив розвитку соціокультурної сфери як України, так і світової спільноти, оскільки саме вони здатні забезпечити ефективне функціонування системи мистецької освіти. Це, у свою чергу, потребує переосмислення специфіки управління вищими навчальними закладами мистецької освіти та вдосконалення існуючих управлінських моделей для забезпечення ефективного їх функціонування.

Однак, реалізація даних завдань пов'язана із деякими об'єктивними умовами, які притаманні нашому суспільству: поступова зміна характеру суспільних відносин; різноманітність і строкатість духовного життя; формування нових соціально-духовних потреб, критеріїв оцінки явищ культури і мистецтва; особистісний акцент у соціумі та в культурній сфері; формування нової інфраструктури мистецької сфери та вироблення й запровадження нових принципів управління нею під впливом глобалізаційних чинників ринкової економіки [1, с. 243].

Специфіка розвитку мистецької освіти на сучасному етапі розвитку суспільства полягає насамперед у вимозі формування культуроорієнтованої мистецької освіти, яка має стати засобом довгострокової стратегії розвитку держави [6]. Оскільки мистецтво є компонентом цілісності культури, то інтегративні процеси в галузі мистецької освіти, впровадження художньої культури в систему загальної освіти і підготовку управлінців мистецького спрямування слід розглядати як основу для визначення шляхів впровадження в життя стратегії і тактики розвитку вітчизняної мис-

тецької освіти. Ключовими проблемами розвитку мистецької освіти є такі, як складність пізнання мистецьких явищ, їх інтерпретації і творення, оскільки зміст освіти реалізується переважно в діяльній формі.

Актуальними лишаються проблеми визначення специфіки не тільки художньо-виконавської, а й художньо-теоретичної підготовки майбутніх управлінців мистецької галузі, пошук напрямів взаємодії мистецького і педагогічного процесів; проблеми організації навчального і художньо-дозвілєвого середовища у вищих навчальних закладах. Крім того, потреба у розробці інноваційної проблематики обумовлена особливостями розвитку сучасної мистецької освіти, тобто акцентується увага на проблемах глобальних і специфічних явищ мистецької освіти, пошук інноваційних управлінських підходів є головною метою розвитку теорії і практики менеджменту мистецької освіти в цілому на сучасному етапі.

У таких об'єктивних соціально-економічних умовах особливого значення набуває здатність системи управління вищими навчальними закладами мистецької освіти до оновлення, її відкритість до інновацій.

Менеджмент вищих навчальних закладів мистецької освіти III-IV рівнів акредитації має характеризуватися суб'єкт-суб'єктною індивідуально-креативною парадигмою діяльності, структурно-функціональними компонентами (метою, суб'єктами діяльності, змістом та способами діяльності) та ґрунтуватися на позитивних надбаннях вітчизняної системи професійної підготовки майбутніх фахівців. Особлива роль у цьому процесі належить управлінцю мистецького вищого навчального закладу, який має бути інноваційним і водночас виконувати важливу суспільну місію, яка спрямована на збереження та трансляцію споконвічних національних культурних цінностей і передбачає:

- формування та збереження самобутності вітчизняних культури та мистецтва, зміцнення їх базових елементів;

- забезпечення необхідних умов задля збереження національної історичної і культурної спадщини, розмаїття традицій, забезпечення передачі їх майбутнім поколінням;

- продукування системи позитивних цінностей, які спонукатимуть ефективну розвиток творчого потенціалу нації [5].

Крім того, виклики сьогодення спонукають кожен мистецький вищий навчальний заклад бути інноваційним, оскільки інновації виступа-

ють новим конкурентоспроможним продуктом освітнього світового простору, а ефективна побудова системи управління мистецьким вищим навчальним закладом, яка здатна до створення нових ідей, стимулює розвиток креативної особистості в глобалізаційних умовах розвитку світового економічного простору.

Ефективне управління мистецьким вищим навчальним закладом може бути забезпечене лише із застосуванням адекватних методів управління, що включають постановку цілей, виробіток стратегії, визначення необхідних ресурсів і підтримки взаємин із зовнішнім середовищем, що в комплексі дозволить розв'язати питання конкурентоспроможності вищого навчального закладу. Також у сучасному освітньому просторі модернізація системи управління мистецькими вищими навчальними закладами також зумовлена необхідністю принципового оновлення засад їх функціонування. Такі навчальні заклади мають продукувати нові ідеї та уособлювати майданчик для їх апробації. Вони мають поєднувати як процеси активного акумулювання сили різних духовних потоків, так і поєднання прагматизму з романтизмом, традицій та інновацій, неперервності пошуку й ґрунтовного аналізу практичної діяльності, високого рівня дисципліни з відчуттям внутрішньої свободи [5].

Основною причиною даних трансформацій є поглиблення та інтенсифікація інтеграції вітчизняного мистецько-освітнього процесу до європейських стандартів, що дасть змогу Україні ввійти в єдиний європейський освітній простір зі збереженням національної ідентичності мистецької освіти. Оскільки, відповідно до Болонської декларації, передбачається досягнення вищезазначених цілей у межах своєї компетенції, поважаючи відмінності в культурі, мові, національних системах, а також автономію університетів з метою зміцнення європейської сфери вищої освіти, передусім, на засадах рідної історії та культури [9, с. 9].

Здійснивши теоретичний аналіз сучасних підходів до управління мистецькими вищими навчальними закладами, вивчивши досліджувані моделі та алгоритми управління в загальноосвітніх навчальних закладах, спробуємо інтерпретувати їх до вищих навчальних закладів мистецької освіти. Побудувати алгоритм означає здійснити імітацію об'єкта через створення аналогів із відтворенням мети, структури, принципів та параметрів функціонування об'єкта як системи. Метою нашого

алгоритму є теоретичне обґрунтування організаційно-функціональної структури та змісту управління ВНЗ мистецької освіти на основі інноваційних перетворень, детального опису його компонентів, визначення ключових важелів системи управління ВНЗ мистецької освіти щодо підготовки висококваліфікованих фахівців. Авторське бачення алгоритму управління вищими навчальними закладами мистецької освіти представлено на рис. 1.

У контексті розв'язання даного питання передбачено виділення в схемі-алгоритмі наступних структурних компонентів: цільового, структурно-функціонального, організаційного, контрольно-оцінювального. Ці структурні елементи алгоритму реалізуються завдяки сучасним управлінським технологіям та управлінським діям, завдяки чому забезпечується досягнення очікуваного ефекту управління вищим навчальним закладом мистецької освіти.

Так, цільовий компонент є основоположним та тісно взаємопов'язаний з іншими компонентами, визначає їх структуру та обумовлює зміст, стратегічну і тактичну мету очікуваних результатів (підготовку висококваліфікованих фахівців, які здатні швидко реагувати на виклики мінливого ринкового середовища) [8].

Структурно-функціональний компонент передбачає використання інноваційних методів управління (економічне стимулювання; адміністративні; методи суспільного впливу) та забезпечення ефективної діяльності функціональних служб (підрозділів) ВНЗ мистецької освіти (ректорат, департаменти, деканати, кафедри, приймальна комісія, бухгалтерія, планово-фінансовий відділ, господарчий відділ та ін.). Слід наголосити, що кожен структурний елемент має обов'язково входити в зону впливу суб'єктів управління як по горизонталі, так і по вертикалі.

В свою чергу організаційний елемент має забезпечити такі умови реалізації ефективного управління ВНЗ мистецької освіти:

- формування особистісно-орієнтованої системи безперервної освіти управлінців та науково-педагогічного колективу, тобто інноваційне оновлення кадрового потенціалу;
- всебічна управлінська підтримка наукових, освітніх ініціатив, що стимулюватиме активізацію інноваційної діяльності мистецьких ВНЗ;
- розробка гнучкої системи організаційно-процедурних механізмів висунення, експертизи і реалізації інноваційних ідей з урахуванням специфіки ВНЗ мистецької освіти [8];

- синергія інноваційної діяльності суб'єктів освітнього середовища з метою ефективного використання ресурсів ВНЗ мистецької освіти в мінливому ринковому середовищі;
- формування високоефективного та гнучкого суб'єкта управлінського процесу, що забезпечить цілісну адаптивність системи

управління ВНЗ мистецької освіти до викликів сьогодення.

Контрольно-оцінювальний компонент вищеокресленого алгоритму дає змогу досягнути визначених цілей ВНЗ мистецької освіти та його розвитку у заданих організаційних умовах. Головними завданнями, які реалізує

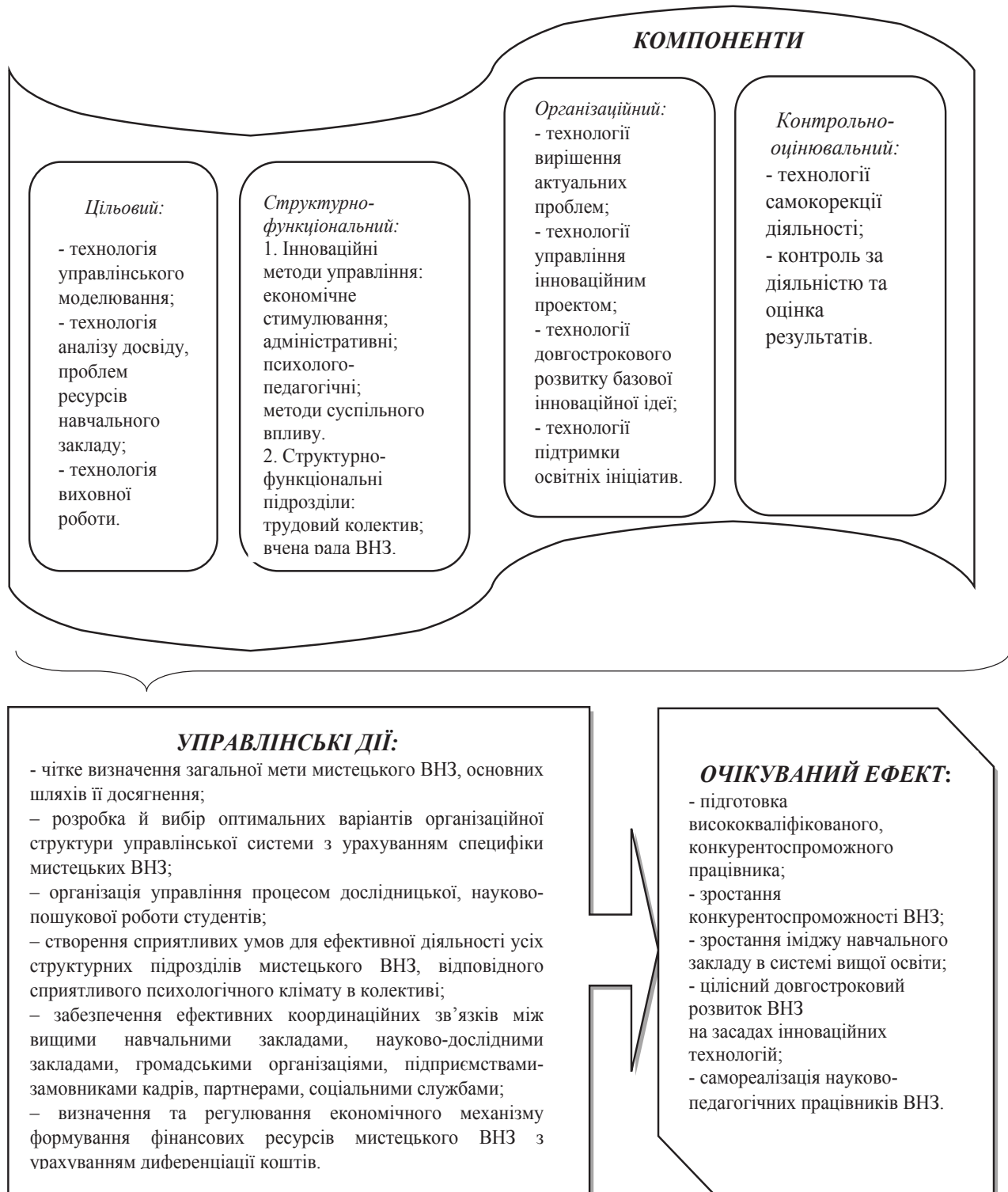

Рис. 1. Алгоритм управління ВНЗ мистецької освіти

Джерело: розроблено автором на основі [8; 10; 11; 13]

даний компонент є не лише збір та систематизація інформації про стан системи управління ВНЗ, аналіз причин і факторів, що впливають на результативність управлінського процесу; підготовка і реалізація ефективних управлінських рішень, спрямованих на досягнення поставленої мети [8].

Отже, алгоритм управління вищим навчальним закладом мистецької освіти на засадах інноваційних перетворень передбачає в кінцевому рахунку створення системи, орієнтованої безпосередньо на виховання, навчання, розвиток студентів, а також на безперервний розвиток наукового і творчого потенціалу закладу застосовуючи інноваційні технології управління.

Крім того, безперервність мистецької освіти має забезпечуватись характером мистецької діяльності, професійний рівень якої досягається й підтримується протягом тривалого навчання майбутнього митця в спеціалізованій школі, училищі та ВНЗ [5]. Завдяки чому має формуватися високий рівень виконавського професіоналізму, що сприятиме підготовці висококваліфікованих фахівців-виконавців. Одностаїнність поглядів на цю проблему спонукала об'єднати зусилля керівників провідних мистецьких вищих навчальних закладів України над ефективним позиціонуванням і збереженням дієвої та апробованої часом моделі фахової підготовки фахівців мистецького спрямування високого професійного рівня, яка уособлює класичне тріо: мистецька школа (початкова ланка) – мистецьке училище, коледж (середня ланка) – мистецький ВНЗ (вища ланка).

Так, поряд із професійною підготовкою мистецьких кадрів, вищий мистецький навчальний заклад має надати своїм випускникам вагомий обсяг сучасних знань, які дозволяють молодим митцям інтегруватись у глобальний соціум та культурний простір.

Сучасна соціокультурна реальність висуває до митців нові виклики, активніше діє нова світова концепція територіального, соціального й економічного розвитку, яка пріоритетами розвитку інноваційної економіки визначає культурні ресурси та творчість, а

мистецтво і культура виступають основними рушійними силами креативної економіки. Реальність диктує нові умови праці митця, ставить нові завдання, на які слід зважати в процесі навчання. У зв'язку із цим сучасна управлінська складова мистецької вищої освіти потребує суттєвого змістового оновлення [5].

Управлінець мистецького вищого навчального закладу має активно розробляти відповідні навчальні проекти, спецкурси, налагоджувати співпрацю із провідними продюсерськими компаніями та концертними агенціями. Управлінець має сприяти задоволенню потреб держави в підготовці менеджерів творчих сфер діяльності та очікування суспільства. Оскільки саме мистецькі індустрії можуть суттєво змінити структуру економіки, принести прибуток державі, працювати на культуру, мораль і етику суспільства.

Висновки. Отже, вітчизняна система управління мистецькою вищою освітою, враховуючи інтенсивні інтеграційні порухи вітчизняної економіки в європейський та світовий економічний простір, потребує трансформаційних змін. Вона має бути гнучкою і вчасно реагувати на зміни в сучасній економічній системі. Вирішення проблем управління вищими навчальними закладами мистецької освіти потребує врахування специфіки їх діяльності та дотримання вищокресленого алгоритму на усій ієрархії рівнів управління – від місцевих до національного та світового, оскільки синергія розумів мистецьких фахівців дасть змогу окреслити чіткі вектори ефективного розвитку даної системи, задовольнивши при цьому глобалізовані виклики часу та суспільства. Практична реалізація такого алгоритму можлива за рахунок узгодження інтересів всіх учасників управлінського процесу завдяки застосуванню інноваційних інструментів управління. Перспективами подальших розвідок може стати пошук та обґрунтування методів реалізації даного алгоритму з метою подальшої модернізації організаційно-економічного механізму управління вищими навчальними закладами мистецької освіти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Безгін О. І. Проблеми мистецької освіти: Типологічні критерії та науково-методична розробка / О. І. Безгін, Г. Є. Бернадська, І. С. Кочарян, О. І. Дацко, О. Ю. Успенська / Інститут культурології Академії мистецтв України. – К.: КСПД Голосуй, 2008. – 400 с.
2. Даниленко Л. І. Менеджмент інновацій в освіті / Л. І. Даниленко. – К.: Шк. світ, 2007. – 120 с.

3. Єльнікова Г. В. Наукові основи розвитку управління загальною середньою освітою в регіоні: [монографія] / Г. В. Єльнікова. – К.: ДАККО, 1999. – 303 с.
4. Маслов В. І. Наукові основи та функції процесу управління загальноосвітніми навчальними закладами: [навч. посіб.] / В. І. Маслов. – Т.: Астон, 2007. – 150 с.
5. Овчарук О. В. Інновація як стратегія розвитку сучасної культурно-мистецької освіти / О. В. Овчарук // *Культура України*. – 2013. – Вип. 42. – С. 42-49.
6. Падалка Г. М. Мистецька освіта: сучасні проблеми розвитку / Г. М. Падалка // *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 14: Теорія і методика мистецької освіти: збірник*. – 2009. – Вип. 7(12). – С. 3-9.
7. Пікельна В. С. Управління школою: у 2 ч. / В. С. Пікельна. – Х.: Основа, 2004. – Ч. 2. – 112 с.
8. Рожнова Т. Є. Модель управління вищим навчальним закладом на засадах інноваційних технологій / Т. Є. Рожнова // *Вісник Житомирського державного університету*. – 2013. – Вип. 3(69). – С. 145-150.
9. Рожок В. І. Музична освіта в Україні на межі століть: реалії, проблеми, перспективи / В. І. Рожок // *Часопис національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського: науковий журнал*. – 2009. – № 1(2). – С. 3–15.
10. Rentschler, R., & Creese, E. (1996). Leadership, Creativity and Management in Nonprofit Cultural Organisations. In R. Rentschler & M. Katsonis (Eds.), *Leadership Challenges for the Cultural Industries*. Victoria, Australia: Australian Institute of Arts Management.
11. Robertson, I. (2008). *The art business*. London: Routledge.
12. Сидоров С. В. Управленческие технологии в инновационной практике сельской школы [Електронний ресурс] / С. Вл. Сидоров // *RELGA: [електрон. науково-культурологіч. журнал]*. – 2010. – № 7. – Режим доступу: <http://www.relga.ru/Environ/WebObjects/tgu-www.woa/wa/Main?textid=2632&level 1=main&level2=articles>.
13. Hagoort, G. (2004). *Art Management: Entrepreneurial Style*. Chicago: University of Chicago Press.